

Η ζωή στην επαναστατική Βαρκελώνη 1936-37

Το κείμενο που ακολουθεί δημοσιεύθηκε (σε πιο εκτεταμένη μορφή) σε δύο συνέχειες στο αμερικάνικο περιοδικό Anarchy. Έχει μεταφραστεί στα ελληνικά, Μετάφραση: Κ.Κ. (που έχει κάνει και τις σημειώσεις). Τεχνική επιμέλεια: ΑΛΦΑ Αθήνας. Έκδοση ΑΛΦΑ Αθήνα, Μάης 1996 Αναδημοσίευση από το anarkismo.net

Το κείμενο του Manolo Gonzalez δημοσιεύθηκε (σε πιο εκτεταμένη μορφή) σε δύο συνέχειες στο αμερικάνικο περιοδικό Anarchy. Παρουσιάζει την Ισπανική κοινωνική επανάσταση όχι μέσα από το βλέμμα του ιστορικού, αλλά μέσα από τις γλυκές και τις πικρές μνήμες ενός παιδιού. Αυτή άλλωστε είναι η γοητεία του κειμένου: μια παιδική αφήγηση με χαοτική δομή, ανάκατες σκέψεις, ενθυμήσεις, πρόσωπα, γεγονότα, ο παππούς, η μάνα, ο πόνος της χαμένης επανάστασης, της αγαπημένης Βαρκελώνης και της χαμένης παιδικότητας, η φυγή. Αλλά σαν κατακλείδα πάντα στο τέλος, το «ήμουν, είμαι και θα είμαι». Επειδή «...δεν θα θελα να τα 'χα χάσει όλα αυτά, για τίποτα στον κόσμο!»

Στο σπίτι μας στη Βαρκελώνη, στη συνοικία Ramblas, κοντά στο «σινέ-ΡΙΑΛΤΟ», ήταν ένα παλιό «σεβάσμιο» κτίριο. Είχε ανοικοδομηθεί στα τέλη του 19ου αιώνα, στη θέση μιας κατοικίας που θέλαμε να πιστεύουμε πως βρισκόταν εκεί από την εποχή των Ρωμαίων. Αγοράστηκε από τον παππού Mariano την παραμονή του γάμου του με την γιαγιά Hortencia. Νωρίτερα η οικογένειά μου νοίκιαζε αυτό το σπίτι. Εγώ πάντως ήξερα πως από πάντα ζούσαμε εκεί. Είχα ένα μεγάλο δωμάτιο δίπλα σε μια εσωτερική αυλή όπου είχα γλάστρες με φυτά. Μια μικρή κρήνη κοσμούσε αυτόν τον μικρό ανοιχτό χώρο. Τα πουλιά χρησιμοποιούσαν την κρήνη για να πίνουν και να δροσίζονται τις καυτές καλοκαιριάτικες μέρες.

Το 1934 έκανε εισβολή στο σπίτι η αστυνομία των ρεπουμπλικάνων μετά την εξέγερση στο Casas Viejas. Ο πατέρας μου πήγε στη φυλακή μαζί με πολλούς άλλους καταλανούς αναρχικούς. Ήταν μέρος της οικογενειακής μας παράδοσης· ο παππούς Mariano ήταν «ελεύθερα σκεπτόμενος», χαρακτηρισμός για τους άθεους, ελευθεριακούς και υποστηρικτές της «προπαγάνδας με τη δράση». Είχε φυλακιστεί στη μεγάλη εργατική απεργία του 1915. Ο σφοδρός τοπικισμός του, η κρυστάλλινη θέση του για την ανεξαρτησία της Καταλονίας με εντυπωσίασαν σαν μια ιερή φωτιά που έπρεπε να κρατήσω ζωντανή για πάντα. Διαρκώς μιλούσε για όπλα και βόμβες, για τα «σύνεργα». Πάντως δεν νομίζω ότι ο παππούς είχε πραγματικά σκοτώσει κάποιον. Πάντα ήταν απασχολημένος με τη δουλειά του, την εισαγωγή σπόρων για τους αγρότες της Ανδαλουσίας, της Καταλωνίας και της Αραγωνίας. Είχε ειδικευτεί στην απόκτηση σπόρων από τους αμερικάνους Shakers (1). «Είναι σαν και εμάς» μου έλεγε.

Ο εμφύλιος πόλεμος στην Ισπανία μου φαινόταν σαν παντοτινός. Ο πατέρας μου έφυγε για το μέτωπο της Μαδρίτης το 1936, σαν μαχητής της «Ταξιαρχίας Ντουρρούτι», στις απεγνωσμένες μέρες στα τέλη του Οκτώβρη, τότε που φαινόταν πως η Μαδρίτη θα έπεφτε στους φασίστες.

Η πρώτη φορά που ένιωσα να με αγγίζει ο πόλεμος άμεσα και προσωπικά, ήταν όταν άκουσα το Ράδιο ΚΑΤΑΛΟΝΙΑ να αναγγέλλει το θάνατο του Μπουεναβεντούρα Ντουρρούτι. Ήταν 21 Νοεμβρίου του 1936. Ο Ντουρρούτι ήταν παλιός φίλος της οικογένειάς μου. Συχνά ερχόταν για φαγητό και πάντα κουβαλούσε ένα μεγάλο πιστόλι Parabellum. Ένα μεγάλο, αλλόκοτο και υπερβολικό πιστόλι, καλύτερο για ανοιχτές μάχες παρά για χρήση μέσα στην πόλη: «Λοιπόν έχει γεμιστήρα με 21 σφαίρες και είναι ο οίκος μου τρόπος για να λέω στον καθένα να μένει καλύτερα μακριά μου», συνήθιζε να εξηγεί με τη βαριά καστιλιανική προφορά του που μου ήταν δύσκολο να καταλάβω. Ο Ντουρρούτι ήταν από τη Λεόν. Εγώ μιλούσα καστιλιάνικα με πολύ δυσκολία. Η γλώσσα μου ήταν τα Καταλανικά.

Λίγες μέρες μετά τον θάνατο του Ντουρρούτι, ο πατέρας μου γύρισε στην Βαρκελώνη. Έπρεπε να πάρει οδηγίες από την CNT, την FAI και την GENERALITAT (2) τώρα που ο Ντουρρούτι είχε πεθάνει. «Ήμασταν στην Νέα Πανεπιστημιούπολη, κοντά σε ένα τάγμα των Διεθνών Ταξιαρχιών», μας είπε ο πατέρας μου. «Οι εγγλέζοι και οι καναδοί κρατούσαν το κτίριο της Βιβλιοθήκης Επιστημών. Ο Ντουρρούτι ήταν με 4 φίλους όταν μια σφαίρα τον σκότωσε ακαριαία. Ο οδηγός τον νόμιζε πως ήταν ατύχημα».

Στην κηδεία του Ντουρρούτι συμμετείχαν 250.000 άνδρες και γυναίκες απ' όλη την Καταλονία και την Αραγωνία. Μετά από αυτό η Βαρκελώνη άλλαξε. Ο εμφύλιος έγινε ένα σκληρό μπερδεμένο επεισόδιο. Υπήρχε ο εχθρός που ξέραμε: οι φασίστες, ο Φράνκο, ο Χίτλερ, ο

Μουσολίνι. Και μετά ήρθε ο εχθρός που δεν μπορούσαμε να προσδιορίσουμε: οι εξουσιαστές μαρξιστές, η ΤΣΕΚΑ και ρώσοι κομισάριοι. Ένας εχθρός που τον φοβόμασταν επειδή ζούσε ανάμεσά μας.

(...) Ο πατέρας μου επέστρεψε στο μέτωπο. Η μητέρα μου πήγε στις αναρχικές πολιτοφυλακές που αποστολή τους ήταν να περιφρουρούν τα κτήρια που έπρεπε να κρατήσει η CNT-FAI προκειμένου να μην τεθεί η Βαρκελώνη υπό τον έλεγχο του στρατιωτικού και πολιτικού μηχανισμού των κομμουνιστών.

Εκείνο τον καιρό με φώναζαν «Palito» («Σπίρτο») και μαζί με άλλα παιδιά μας φρόντιζαν σ' ένα κολεκτιβιστικό παιδικό σταθμό, οργανωμένο από οικογένειες που συμμετείχαν στην πολεμική κινητοποίηση. Ο παιδικός σταθμός είχε επανδρωθεί με πασιφιστές (3) και ανάμεσά τους ένα βρετανό Κουάκερο και αρκετές πρώην καλόγριες που είχαν ασπασθεί τα ελευθεριακά ιδανικά. Τα αναρχικά παιδιά είχαμε μοιράσει μεταξύ μας τα καθήκοντα - όπως το μαγείρεμα, την καθαριότητα, τη διασκέδαση και την αυτοάμυνα - με χαοτική ανεπάρκεια. Όμως ήμασταν εμείς αυτοί που παίρναμε τις αποφάσεις. Κάναμε εναλλαγή καθηκόντων σχεδόν καθημερινά. Οι σοσιαλιστές και οι κομμουνιστές προσπάθησαν να επιβάλλουν μια ιεραρχική οργάνωση με λιλιπούτειους κομισάριους και υποχρεωτικό χαιρετισμό. Πήγαν ακόμα να ανακοινώνουν τα γεύματα με σάλπισμα. Όταν οι μικροί κομμουνιστές εμφανίστηκαν, με ένα μεγάλο πορτραίτο του Στάλιν, τους γιουχάραμε και γελάσαμε μαζί τους: «Εμείς είμαστε ελεύθεροι, καθίκια». Οι μικροί «κόκκινοι» αιφνιδιάστηκαν και πήγαν να παραπονεθούν στο κόμμα. Ήρθε τότε ένας ενήλικος. Άρχισε τις ρητορείες: «Για να κερδίσουμε τον πόλεμο χρειάζεται πειθαρχία και τάξη». Εμείς τότε περάσαμε στην άμεση δράση. Για αρχή κάναμε «απεργία». Παντού υπήρχαν βρώμικα πιάτα. Οι κομμουνιστές έπρεπε να αφήσουν την στρατιωτική τους υπηρεσία για να έρθουν να καθαρίσουν. Μετά αρχίσαμε να μαγειρεύουμε μόνο για τα ελεύθερα παιδιά. Οι κόκκινοι παραδόθηκαν. Γίναμε όλοι «Hijos de Pueblo» («Παιδιά του Λα- ου»). Ισότητα και ελευθεριακός κομμουνισμός.

Ο δήμος της Βαρκελώνης μας έστειλε φαγητό. Πολύ καλής ποιότητας φρούτα, όσπρια, ρύζι, γάλα και πουλερικά. Ένας γιατρός μας επισκεπτόταν κάθε Δευτέρα. Η GENERALITAT της Καταλωνίας είχε θεσπίσει την ελεύθερη εκπαίδευση για όλους. Περιελάμβανε και πολλούς ενήλικες. Πολλοί άνδρες και γυναίκες, μετά την δουλειά παρακολουθούσαν διάφορα επιμορφωτικά προγράμματα. Η κουλτούρα για το λαό ήταν μια από τις διαρκείς απαιτήσεις της CNT-FAI.

Ο κολεκτιβίστικος παιδικός σταθμός λειτουργούσε και σαν δημοτικό σχολείο. Δάσκαλοι που είχαν δουλέψει στα «Σχολεία Φερρέρ» (4) απαλλαγόταν από τα καθήκοντά τους στις πολιτοφυλακές και τους δόθηκαν θέσεις στα σχολεία της Καταλωνίας. Ακόμα και τα bourgeois («αστάκια») παρακολουθούσαν τα μαθήματα. Στο δικό μας σχολείο, τα παιδιά ήταν αυτά που οργάνωναν το πρόγραμμα μαθημάτων.

Μισούσαμε το μιλιταρισμό και τη θρησκεία ενώ - έχοντάς το πάρει από τους γονείς μας - η τέχνη και η κουλτούρα ήταν τα μεγάλα πάθη μας. Τραγουδούσαμε, γράφαμε εκθέσεις για τους κλασικούς συγγραφείς, παίζαμε επαναστατικά θεατρικά έργα και απαιτούσαμε την προβολή ταινιών.

Από τον Ιούλιο του '36 στην Καταλωνία και σε περιοχές της Αραγωνίας, η κολεκτιβοποίηση των μέσων παραγωγής είχε μεγάλη ορμή. Χρόνια σχεδίων, συζητήσεων και ονείρων, είχε φτάσει η στιγμή να δοκιμαστούν στα αγροκτήματα, στα εργοστάσια και κυρίως στην λειτουργία μιας από τις πιο σύγχρονες ευρωπαϊκές πόλεις και σίγουρα της πιο τεχνολογικά προωθημένης πόλης της Ιβηρικής. Η Καταλωνία ήταν μια αυτόνομη κοινωνία, έτοιμη να δοκιμάσει το συνεργατισμό και την εθελοντική αλληλοβοήθεια.

Γυρνάγαμε ολόκληρη τη Βαρκελώνη. Οι συγκοινωνίες ήταν τσάμπα και πηγαίναμε στα εργοστάσια για να είμαστε κοντά στους εργάτες και για να μάθουμε πώς λειτουργούν οι μηχανές. Πηγαίναμε στα αγροκτήματα για να δούμε τις αγροτικές μεταρρυθμίσεις. Επισκεπτόμασταν μουσεία. Σ' αυτές τις εκδρομές, μας έδιναν κουπόνια που αντιστοιχούσαν σε γεύματα σε αρκετά εστιατόρια που συμμετείχαν στην κολεκτιβοποιημένη βιομηχανία τροφίμων. Όταν πήγαμε και είδαμε τη «Λίμνη των Κύκνων», εγώ απαίτησα την καθιέρωση μαθημάτων χορού. Η φίλη μου, η Libertad, οργάνωσε ένα υπόμνημα για την καθιέρωση της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης. Οι σοσιαλιστές και οι κομμουνιστές αρνήθηκαν. Διαμαρτυρήθηκαν και μερικοί γονείς. Θα ενθαρρύνει την «σεξουαλική μίξη», είπαν, ενώ μίλησαν και για τις «οικογενειακές αξίες». Οι κόκκινοι επικαλέστηκαν το Στάλιν για την «ιερότητα της οικογένειας» και σε μια παράξενη συμμαχία με τους καθολικούς, κατήγγειλαν το ενδιαφέρον μας ως «πορνογραφία στο σχολείο». Ήταν μέρος της πολιτικής των κομμουνιστών να γίνονται αρεστοί στους μεσοαστούς. Ένα αγόρι ο Carlos Lizarraga, γιος ενός κομμουνιστή πολιτικού, ευσεβώς ζήτησε καθιέρωση πρωινής προσευχής για «τους ήρωές μας στο μέτωπο». Τον ξεφτιλίσαμε. Ενώ ήταν ακόμα κόκκινος από την ντροπή, του δώσαμε ένα μάθημα στρατηγικών, όπλων και τακτικών: «Το ποιος κερδίζει τον πόλεμο δεν εξαρτάται από το θεό και την παναγία ηλίθιε». Τον επικρίναμε με δριμύτητα. Όταν ο Carlos προσπάθησε να μας εξηγήσει πως «...ο πατέρας μου είπε πως έτσι μπορεί να πάω στον εργατικό παράδεισο, τη Σοβ. Ένωση», εμείς τον διαφωτίσαμε για τη δικτατορία, τις δίκες της Μόσχας και τις δολοφονίες των παλιών μπολσεβίκων. Δεν ξανάρθε από τότε στο σχολείο μας. Τον ξαναείδα στην πρωτομαγιάτικη παρέλαση, φορούσε τη στολή των Πιονέρων (5). Εγώ είχα ντυθεί ινδιάνος. Το πρόσωπο και το στήθος μου ήταν βαμμένα μαυροκόκκινα, τα χρώματα της φυλής μου. Φορούσα ένα πολεμικό καπέλο από «φτερά αετού» και κουνούσα στο χέρι μου ένα τόμαχωκ. Η φίλη μου, η Libertad, είχε ντυθεί σαν γυναίκα της γαλλικής επανάστασης και κρατούσε δόρυ και μια μαύρη σημαία.

Τελικά αποφασίστηκε πως η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση θα ήταν μάθημα με εθελοντική παρακολούθηση. Όλα τα παιδιά το παρακολουθούσαν. Έφερναν ακόμα και φίλους τους από άλλα σχολεία. Σαν μάθημα περιελάμβανε στο πρόγραμμά του τον έλεγχο των γεννήσεων, θέματα σεξουαλικής ηθικής, την καταδίκη της σεξουαλικής βίας. Προς ευχαρίστηση των πρώτων καλογριών, υπήρχε μια ρομαντική υπεράσπιση του ελεύθερου έρωτα: «Κανένα κράτος και καμία εκκλησία δεν μπορεί να κυβερνήσει τις καρδιές και τα σώματά μας». Η Φεντερίκα Μοντσένυ (6), η αναρχική υπέρμαχος της γυναικείας ελευθερίας, επισκέφθηκε το σχολείο μας. Μας έδωσε σοκολάτες, ένα δώρο από τους γάλλους συνδικαλιστές και εμείς της δώσαμε τραγούδια και λουλούδια.

Στην Καταλονία όπως και στην υπόλοιπη Ισπανία, η σύφιλη όπως και τα άλλα αφροδίσια νοσήματα ήταν μια κατάρα για την εργατική τάξη. Γυναίκες όλων των κοινωνικών τάξεων ήρθαν στις λέσχες της CNT-FAI να μάθουν πώς να αντιμετωπίσουν αυτό τον τρόμο που κατέστρεφε τη ζωή τόσων πολλών ανθρώπων και ειδικά των φτωχών. Η Εκκλησία είχε μεγάλη ευθύνη επειδή αγνόησε την άθλια κατάσταση των γυναικών που είχαν μολυνθεί από τους άντρες ή τους φίλους τους.

Μέρος Β

Όταν δεν ήμουν στο σχολείο, καθόμουν στο σπίτι. Οι γείτονες βρίσκονταν σε ετοιμότητα για τυχόν επιθέσεις της φασιστικής «Πέμπτης Φάλαγγας» (7), ενώ υπήρχε και ο φόβος ότι οι κομμουνιστές θα εξαφάνιζαν μέλη του ΡΟΟΜ (8) ή αναρχικούς. Στο σπίτι, στη μικρή εσωτερική αυλή, καλλιεργούσα γεράνια και είχα μια γάτα, τον Ραταπλάν, έναν πραγματικό αναρχικό. Όταν τελείωνα τα μαθήματά μου, παίζαμε μαζί. Η γάτα μου ήταν ατρόμητος εχθρός των ποντικών και των φασιστικών αεροπλάνων. Όταν άρχιζαν οι αεροπορικές επιδρομές, ο Ραταπλάν βάδιζε αγέρωχα και θυμωμένα στην αυλή κοιτώντας τα αεροπλάνα. Ήμουν τόσο περήφανος για τον Ραταπλάν μου, τον ηρωικό και «στιλάτο» απέναντι στο θάνατο.

Η μητέρα μου, όταν επέστρεφε από την βάρδια της στην Τηλεφωνική Εταιρεία, άφηνε το τουφέκι, το πιστόλι και τα πυρομαχικά της στην κουζίνα. Αφού έκανε ένα μπάνιο βγαίναμε έξω. Επισκεπτόμασταν φίλους και ακούγαμε νέα από το μέτωπο της Μαδρίτης όπου πολεμούσε ο πατέρας. Το φαγητό ήταν επαρκές και κρατιόταν σε χαμηλές τιμές από τις αγροτικές κολεκτίβες που ενθαρρύνονταν να ανοίγουν αγορές στην Βαρκελώνη. Υπήρχε βέβαια και μουσική, η

«εργατική κλασική ορχήστρα», οργανωμένη από τον Pablo Casols. Θεατρικές παραστάσεις δίνονταν στα πάρκα, κυρίως με έργα κλασικών Ισπανών συγγραφέων. Ο Τύπος προειδοποιούσε να αποφεύγουμε τους κινηματογράφους επειδή τα γερμανικά και ιταλικά βομβαρδιστικά είχαν χάρτες της Βαρκελώνης με λεπτομέρειες για τα θέατρα και τους κινηματογράφους. (...)

Γνωρίζαμε τις προθέσεις των πολιτικών της Μαδρίτης να σταματήσουν την κολεκτιβοποίηση της οικονομίας στην Καταλωνία και στην Αραγωνία. Ο πατέρας μου ήταν θυμωμένος με την τάση της CNT να συμβιβάζεται και να στρέφει όλη την προσοχή της στον πόλεμο. Η αντιπαράθεση κατέληξε σε σύγκρουση. Η κυβέρνηση της Μαδρίτης και οι κομμουνιστές επέλεξαν τη βία. Εκατοντάδες ρώσοι πράκτορες της ΤΣΕΚΑ κατέκλυσαν την Καταλωνία. Άρχισαν δολοφονίες μελών του ΡΟΟΜ και αναρχικών. «Κρυφές» φυλακές και νεκροταφεία ελέγχονταν από τους κομμουνιστές. Στις 3 Μαΐου 1937 η κατάσταση έφτασε σε σημείο έκρηξης και ξέσπασαν οδομαχίες. Οι πολιτοφυλακές μας κινητοποιήθηκαν. Εγώ παρουσιάστηκα στην «παιδική ταξιαρχία» που μετέφερε μηνύματα, πυρομαχικά και «φύλαγε τσίλιες». Ο φίλος μου Coco Puig ήταν υπεύθυνος για την μεταβίβαση μηνυμάτων από το επιτελείο της CNT-FAI στις μαχόμενες μονάδες. Η συμμαθήτριά μου Pilar Palou ήταν με τον πατέρα της που οπλισμένος με πολυβόλο ήταν στην φρουρά των γραφείων της SOLIDARIDAD OBRERA. Εμένα μου δώσανε μια σφυρίχτρα και με βάλανε παρατηρητή στο καμπαναριό μιας μισοκαμμένης εκκλησίας. Μπορούσα να ακούω πυκνή ανταλλαγή πυρών στις γύρω περιοχές, αλλά καμιά κίνηση δεν γινόταν προς το κτίριο της Τηλεφωνικής Εταιρείας που φρουρούσε η μητέρα μου. Η νύχτα ήταν κρύα. Είχα μια στρατιωτική κουβέρτα και ένα μάλλινο ναυτικό καπέλο. Ήρθε ένα κορίτσι και μου έφερε ψωμί, ζαμπόν και μπουκάλια με χυμό φράουλας. Είχε ένα περιστροφικό. «Χρειάζεσαι όπλο;» με ρώτησε. «Ναι! Ένα πολυβόλο. Από εδώ μπορώ να καθαρίσω ολόκληρο σύνταγμα», απάντησα. Αυτή χαμογέλασε και κατέβηκε τις μαυρισμένες πέτρες της παλιάς εκκλησίας. Κατά τις τρεις το πρωί μασούλαγα το ψωμί με το ζαμπόν όταν είδα μεταλλικές αντανάκλασεις κάτω από το αδύνατο φως μιας λάμπας στο δρόμο. Η Guardia de Asalto (9) σκέφτηκα και ξανακοίταξα πιο προσεκτικά.

Τώρα μπορούσα να δω πολίτες με ρώσικα πολυβόλα. Αντέδρασα σαν τρελός. Σφύριξα την σφυρίχτρα μου και κατέβηκα το καμπαναριό ουρλιάζοντας: «Έρχονται...στα όπλα... στα όπλα!», έψαχνα απεγνωσμένα για ένα όπλο. Μου είπαν να το βουλώσω και να καλυφτώ. Άντρες και γυναίκες άρχισαν μέσα στο σκοτάδι να πυροβολούν τις σκιές. Μια κοπέλα με ένα σακίδιο γεμάτο χειροβομβίδες γλίστρησε αθόρυβα έξω από την εκκλησία. Σύντομα ακούσαμε και είδαμε την αποτελεσματική δουλειά της. Γύρισε πίσω χαμογελώντας. Βρυχώμασταν από περηφάνια. Η φασαρία σκέπαζε τη φωνή μου, αλλά συνέχιζα να φωνάζω: «Θάνατος στους φασίστες». Ένας μεγαλόσωμος άντρας προσπάθησε να με ηρεμήσει δίνοντας μου ένα περίστροφο χωρίς σφαίρες. Εγώ όμως συνέχιζα να φωνάζω: «Μπανγκ-Μπανγκ... μπουμ... πάρτα μπάσταρδε». Από την άλλη μεριά του δρόμου στην Τηλεφωνική εταιρεία ακούγονταν συνεχείς πυροβολισμοί. Ένα μπαράζ από πυροβολισμούς τουφεκίων και πολυβόλων. Οι χειροβομβίδες έπεφταν σαν μεταλλική βροχή στους επιτιθέμενους. Αυτό κράτησε δύο μέρες. Μερικές μεραρχίες της CNT-FAI ήρθαν από το μέτωπο της Αραγωνίας για να μας βοηθήσουν. Η FIJL (ελευθεριακή νεολαία) γύρναγε με φορτηγά ολόκληρη τη Βαρκελώνη διανέμοντας όπλα και τρόφιμα. Οδοφράγματα είχαν υψωθεί στους δρόμους μέσα σε λίγες ώρες. Στην πλατεία Καταλονίας, κοντά στο ξενοδοχείο Colom γίνονταν γερές μάχες. Είχαμε προς το παρόν αποτρέψει την προσπάθεια των κομμουνιστών να πλήξουν την κολεκτιβοποίηση στην Καταλωνία και την Αραγωνία.

Όταν επέστρεψα στο σπίτι ήμουν ένας «βετεράνος πολέμου». «Έκανα τιμημένα το καθήκον μου. Υπηρέτησα το λαό», εξήγησα στον Ραταπλάν. Η γάτα κάθισε με ενωμένα τα δύο μπροστινά της πόδια κοιτώντας... αλαζονικά και με κριτική διάθεση. Προφανώς επιβεβαίωνε την άποψή της για μένα: ήμουν τρελός όπως όλοι οι υπόλοιποι. Παρά το ότι τα γεγονότα του Μαΐου είχαν πλήξει τη CNT-FAI, το κίνημα της κολεκτιβοποίησης συνέχισε να αναπτύσσεται στην Καταλωνία και την Αραγωνία το 1937. Ήταν αποτέλεσμα πολλών χρόνων μελέτης, απο-δογματοποίησης, αλλά και της δύναμης του ένοπλου λαού. Είχα κρεμάσει δύο χάρτες στον τοίχο του δωματίου μου. Ένας της Ισπανίας και ένας ειδικότερα της Καταλονίας και της Αραγωνίας. Καρφίτσες με μικροσκοπικές μαυροκόκκινες σημαίες κάλυπταν τις περιοχές μας. Ενώ κίτρινες σημαιούλες υπήρχαν στις νότιες περιοχές που ελέγχονταν από τους φασίστες. Η μητέρα μου πενθούσε τη δολοφονία του Φεντερίκο Γκαρσία Λόρκα στη Γρανάδα από τους φασίστες. Η μητέρα είχε δουλέψει στα πρώτα χρόνια του θεατρικού θιάσου «La Careta» που είχε δημιουργήσει ο Λόρκα. Ο πατέρας μας επισκεπτόταν όποτε έπαιρνε άδεια ή τον καλούσε στη Βαρκελώνη η CNT-FAI. «Α, είναι τόσο καλά που είμαι εδώ. Υπάρχει ακόμα η χαρά μιας κοινωνίας ισότητας, ενός αισιόδοξου οράματος για το μέλλον. Στη Μαδρίτη υπάρχει μόνο στρατιωτικοποίηση, ίντριγκες και

πολιτικαντισμοί. Αναθεματισμένοι πολιτικοί!», συνήθιζε να εξηγεί. Τα αισθήματα του πατέρα μου γι' αυτό το κλίμα αλληλεγγύης και την πρόσκαιρη κατάργηση των ταξικών διαχωρισμών στη Βαρκελώνη, οφειλόταν στην ενεργητική πραγμάτωση του αναρχικού προγράμματος της κολεκτιβιστικής οικονομίας.

Πολλά χρόνια αργότερα, ιστορικοί όπως ο Χιού Τόμας και ο Ρόναλντ Φρέιζερ σημειώναν πως η βιομηχανική παραγωγή της Καταλονίας, ελάχιστα έπεσε με το κολεκτιβοποιημένο σύστημα. Εκεί όμως που η κολεκτιβοποίηση υπήρξε περισσότερο πετυχημένη και δημιούργησε ένα πραγματικό κλίμα κοινωνικής δικαιοσύνης ήταν στην αγροτιά της Καταλονίας και της Αραγωνίας. Κυριολεκτικά εκατοντάδες χρόνια εκμετάλλευσης και αθλιότητας σβήστηκαν με την εξέγερση των ένοπλων αγροτών. Δεκάδες πόλεις και χωριά ήταν υπό τον έλεγχο των επιτροπών των αγροτών. Όταν οι παπάδες και οι τσιφλικάδες εκδιώχτηκαν ή εκτελέστηκαν, κάθε είδους πειραματισμός ξεκίνησε• σχέδια για μια νέα κοινωνία. Οι γάμοι καταγράφονταν μόνο από το ίδιο το ζευγάρι. Οι δήμαρχοι και οι ληξιαρχικοί υπάλληλοι σαν αντιπρόσωποι του κράτους εξαφανίστηκαν. Το χρήμα καταργήθηκε και σε πολλές περιπτώσεις καθιερώθηκε ένα είδος αποδείξεων, τοπικά «χρήματα του λαού» τα οποία γινόντουσαν δεκτά για την απόκτηση όλων των χρειαζόμενων. Στις πόλεις, παρά το ότι ο μισθός εξακολουθούσε να είναι το βασικό εισόδημα της Καταλανικής εργατικής τάξης, εντούτοις το επίπεδο ζωής υπερέβαινε αυτό το εισόδημα λόγω των πολλών κοινωνικών παροχών. (...)

Στις 7 Νοεμβρίου 1936, η μετωπική επίθεση των φασιστών για την κατάληψη της Μαδρίτης είχε ηττηθεί. Μετακίνησα τις μαυροκόκκινες σημαιούλες μου δυο-τρεις ίντσες μακριά από τη Μαδρίτη. Οι «δημοκρατικοί» αποφάσισαν να πραγματοποιήσουν αντεπίθεση, προς αποφυγή του κινδύνου να αποκόψουν οι φασίστες τη Μαδρίτη από την υπόλοιπη Ισπανία και ειδικά από την Βαλέντσια όπου στο μεταξύ είχε μεταφερθεί η έδρα της δημοκρατικής κυβέρνησης. Παρά το γεγονός ότι οι φασίστες είχαν απωθηθεί από τους δρόμους της Μαδρίτης, η πόλη βρισκόταν ακόμα σε κίνδυνο. Οι περισσότερες συνοικίες βρίσκονταν ακόμα στην ακτίνα πυρός του πυροβολικού του Φράνκο, ενώ ιταλικά και γερμανικά αεροπλάνα συνέχιζαν να βομβαρδίζουν τους πολίτες σχεδόν καθημερινά. Αποφασίστηκε η επίθεση στους φασίστες να γίνει στην

περιοχή του αυτοκινητοδρόμου της Βαλέντσια. Συγκεκριμένα επιθέσεις ανατέθηκαν σε τάγματα στις περιοχές Casa de Campo και Jarama.

Στο μεταξύ εθελοντές από πολλές χώρες είχαν τοποθετηθεί με τρόπο που να ενδυναμώνουν τους νεαρούς ισπανούς νεοσύλλεκτους και τις χωρίς εμπειρία εργατικές πολιτοφυλακές. Οι ευρωπαίοι εθελοντές είχαν στρατιωτική εμπειρία, ειδικά οι αυστριακοί, οι πολωνοί και οι γερμανοί. Αντιθέτως οι αμερικανοί μόλις τότε εκπαιδευόνταν. Ονομάζονταν «Τάγμα Λίνκολν» και ήταν υπό την διοίκηση του Ρόμπερτ Μέρριμαν, ενός νεαρού καθηγητή από το πανεπιστήμιο του Μπέρκλεϊ. Στις 17 Φεβρουαρίου, ο Μέρριμαν ειδοποιήθηκε να είναι έτοιμος να μπει στη μάχη. Μόλις που είχε προλάβει να εκπαιδεύσει τους άντρες του πώς να χρησιμοποιούν τα όπλα τους. Ο καιρός ήταν άθλιος. Η βροχή μούσκεψε τους εθελοντές και έκανε παγωνιά. Οι αμερικανοί πλησίασαν το μέτωπο με καμιόνια. Τους ανατέθηκε μαζί με τους βρετανούς και τους καναδούς να αντεπιτεθούν στους φασίστες. Επικεφαλής της επιχείρησης ήταν ο στρατηγός Gal και ο συνταγματάρχης Κόπιτς, δύο σοβιετικοί μισθοφόροι. Υποσχέθηκαν στο Μέρριμαν υποστήριξη με πυροβολικό, τανκς και την 24η ταξιαρχία του ισπανικού στρατού. Η υποστήριξη αυτή ποτέ δεν δόθηκε.

Λίγους μήνες αργότερα ο πατέρας μου αφηγήθηκε τη συνομωσία που οι Καταλανοί κομμουνιστές είχαν στήσει ενάντια στους Αμερικανούς εθελοντές: «Σπίρτο έλα εδώ. Πρέπει να το μάθεις αυτό. Αχ, αυτά τα γενναία αγόρια. Επιτέθηκαν στον εχθρό. Όρμησαν με ξιφολόγχες και χειροβομβίδες. Αντιμετώπισαν το θάνατο τραγουδώντας τραγούδια λευτεριάς και πέθαναν με τις γροθιές τους υψωμένες σε μια τελευταία χειρονομία γενναιότητας, βέβαιοι για την τελική νίκη». Ο πατέρας μου γνώριζε το τίμημα αυτής της γενναιότητας. Από τους 450 αμερικανούς, οι 160 σκοτώθηκαν. Ο Μέρριμαν τραυματίστηκε, ενώ λίγους μήνες αργότερα «εξαφανίστηκε» στο μέτωπο της Αραγωνίας. Μερικά χρόνια αργότερα στη Γαλλία βρήκα μια συλλογή τραγουδιών του ισπανικού εμφυλίου. Ανάμεσα τους και ένα αμερικάνικο τραγούδι μνήμης για την Jarama: «Υπάρχει μια κοιλάδα στην Ισπανία που τη λένε Jarama, Είναι ένα μέρος που το ξέρουμε όλοι μας καλά, γιατί εκεί χάσαμε τη νιότη μας, αλλά και τις περισσότερες μέρες των γηρατειών μας»(10)

Το Τελευταίο Μέρος -Κυκλοφόρησε σε ξεχωριστή μπροσούρα το 1996 από την εφημερίδα «Άλφα»

Το Μάρτιο του '37, νέα επίθεση οργανώθηκε κατά της Μαδρίτης από τους Ιταλούς φασίστες. Βάση της επίθεσης ήταν η Γκουανταλαχάρα, 25 μίλια από τη Μαδρίτη. Αυτή τη φορά οι φασίστες αντιμετώπισαν την 14η μεραρχία και άλλες δυνάμεις κρούσεις των «δημοκρατικών». Ο Cirriano Mera ήταν ο CNTίστας διοικητής του κεντρικού μετώπου. Ο Mera ήταν σπουδαίος οργανωτής και δύσπιστος απέναντι στις στρατιωτικές «αυθεντίες» και τα κόλπα των κομμουνιστών. Ανακοίνωσε πως οι άντρες του ήταν αυτοί που θα αποφάσιζαν τη στιγμή της επίθεσης. Ήθελε να αποφύγει μια σχεδιασμένη σφαγή σαν της Jarana. Όταν οι αναρχικοί είδαν τα ρώσικα τανκς και τους κομμουνιστές να προωθούνται, τότε μόνο εξαπέλυσαν μια ακαταμάχητη επίθεση που κατατρόπωσε τους Ιταλούς. Πολλοί Ιταλοί αντιφασίστες, αναρχικοί και σοσιαλιστές πολέμησαν στη Γκουανταλαχάρα. Ανάμεσα τους και ο Pietro Nenni, μελλοντικός Ιταλός πρωθυπουργός. (...) Τον Ιούνιο του '37, η NKVD (πρόδρομος της KGB) μετέφερε τις δυνάμεις της στη Βαρκελώνη. Στις 16 Ιουνίου ο Andrea Nin (γραμματέας του POUM) συνελήφθη και μεταφέρθηκε σε μια μυστική φυλακή στη Μαδρίτη. Κατ' εντολή του Στάλιν του ζητήθηκε να «ομολογήσει τα εγκλήματά του» καθώς και ότι ήταν πράκτορας των φασιστών. Βασανίσθηκε μέχρι θανάτου και το σώμα του δεν βρέθηκε ποτέ. Μετά τον Nin, ολόκληρη σχεδόν η ηγεσία του POUM φυλακίσθηκε, εκτελέσθηκε ή εξορίστηκε. Ο Τζ. Όργουελ, μέλος των πολιτοφυλακών του POUM μόλις που γλίτωσε τη σύλληψη και διέφυγε από την Ισπανία. Το βιβλίο του «Φόρος τιμής στην Καταλονία» (11) ήταν ένα από τα πρώτα που κατήγγειλε το ρόλο των κομμουνιστών στην προδοσία της Ισπανικής επανάστασης.

Το κύμα αγανάκτησης της CNT-FAI βοήθησε να κινητοποιηθούν οι πολιτοφυλακές, ο Τύπος και η διεθνής κοινή γνώμη ενάντια στα εγκλήματα που συνέβαιναν στην Καταλωνία. Μάθαμε για την δολοφονία του Camillo Berneri, ενός ιταλού αναρχικού φιλόσοφου, που τον συνέλαβαν σ' ένα ξενοδοχείο και τον εκτέλεσαν στον υπόγειο σιδηρόδρομο κοντά στο La Cayetana. Λίγες μέρες αργότερα στην πλατεία Urquinaosa, δολοφονήθηκε ένα αγόρι, εγγονός του αναρχικού παιδαγωγού Φραντσίσκο Φερρέρ. Ένας φίλος του πατέρα μου, ο Ντομίνγκο Ασκάσο (αδελφός του διάσημου γκερριγέρο Πάκο Ασκάσο) δολοφονήθηκε στη φυλακή. Το πιο φρικτό όμως έγκλημα αυτών των ημερών ήταν η δολοφονία 30 μελών της FIJL στο νεκροταφείο της Moncada, που τους έριξαν σ' έναν ανοιχτό λάκκο. Η κεντρική κυβέρνηση που έδρευε στη Βαλέντσια δεν ήθελε απλώς να σταματήσει την κολεκτιβοποίηση, αλλά να ευθυγραμμιστεί με τις ντιρεκτίβες του Στάλιν για εξόντωση των τροτσικιστών. Ήταν μέρος του αντιτίμου για τη στρατιωτική βοήθεια που ο Στάλιν τους είχε δώσει. Επιπλέον τα αποθέματα χρυσού της Ισπανίας μεταφέρθηκαν στη Μόσχα. Οι πολιτοφυλακές καταργήθηκαν και πολλά τάγματα προσαρτήθηκαν στο «Λαϊκό Στρατό» (12). Γυναίκες δεν επιτρέπονταν πλέον στα πεδία της μάχης. Η μητέρα μου έμενε πια στο σπίτι και έκρυψε το τουφέκι, το πιστόλι και τα πυρομαχικά της. Η κυβέρνηση μεταφέρθηκε στη Βαρκελώνη στα τέλη του '37.

Τον Μάρτη του '38 βομβαρδιζόταν από γερμανικά και ιταλικά αεροπλάνα. Παρ' όλα αυτά, καθ' όλη τη διάρκεια του '37-'38, οι «δημοκρατικοί» εξακολουθούσαν να αντιμάχονται τις υπερτερούσες δυνάμεις του Φράνκο, των μαροκινών μισθοφόρων, των γερμανών και ιταλών φασιστών σε μια σειρά από μάχες: Brunete, Belchite, Teruel, στις οποί-ες αποδεκατίστηκε ο ανθός της ισπανικής εργατικής τάξης (13). Όλες οι επιθέσεις των «δημοκρατικών» σταματούσαν λόγω έλλειψης πολεμοφοδίων, αεροπλάνων, τανκς. Η τελευταία επίθεση των «δημοκρατικών» στον Ebro (14) κόστισε τη ζωή 18.000 φασιστών ανάμεσα στον Ιούλιο και το Σεπτέμβριο του '38. Όμως και αυτή η επίθεση απέτυχε λόγω έλλειψης στρατιωτικού υλικού. Οι δίκες της Μόσχας είχαν αρχίσει. Ο Χίτλερ και ο Στάλιν σύντομα θα επισφράγιζαν την φιλία τους με το σύμφωνο για τη μοιρασιά της Πολωνίας. Ο Νεγκρίν αποφάσισε να κατευνάσει τις δυτικές δημοκρατίες απομακρύνοντας τις Διεθνείς Ταξιαρχίες από την Ισπανία. Ήλπιζε πως αυτό θα σταματούσε και την παρέμβαση Γερμανίας και Ιταλίας. Η Βαρκελώνη πρόσφερε έναν συναισθηματικό αποχαιρετισμό στους Διεθνιστές. Στις 15 Νοέμβρη 1938, με μια τελευταία παρέλαση στους

δρόμους της Βαρκελώνης, εθελοντές από πολλά έθνη έφυγαν από την Ισπανία. Όχι όμως όλοι. Περίπου 6.000 Γερμανοί, Αυστριακοί και Τσέχοι και άλλοι που δεν μπορούσαν να γυρίσουν στην χώρα τους, έμειναν για να πεθάνουν στη Βαρκελώνη. Είχα γράψει τότε στο ημερολόγιο μου: «Σήμερα πήγα να πω αντίο στις Διεθνείς Ταξιαρχίες. Τογς έριξα γεράνια. Πήγαμε μαζί με την Libertad». Η Libertad ήταν φίλη μου. Μοιραζόμασταν το πάθος για το σινεμά και την τζαζ. Ικανοποιούσαμε το πάθος μας με γαλλικές ταινίες και ακούγοντας στο ραδιόφωνο Λούις Άρμστρονγκ και Ντιούκ Έλνινγκτον. Ακόμα μαζεύαμε δίσκους. Είχαμε συγκεντρώσει περίπου εκατό δίσκους των 78 στροφών. Αντιθέτως, οι γονείς μου προτιμούσαν τον Στραβίνσκι και συχνά μου ζητούσαν να χαμηλώσω την μουσική μου. Έχασα κάθε ενδιαφέρον για την πολεμική σύγκρουση όταν πια συνειδητοποίησα πως η επανάσταση είχε χαθεί. Δίπλωσα τους χάρτες μου και τους αντικατέστησα με φωτογραφίες από τζαζίστες, αλλά και δικές μου με την Libertad. Ο παιδικός σταθμός που πήγαινα είχε γίνει πια ένα καταφύγιο για πολλές ενήλικες που ήταν αηδιασμένες με την καταπίεση που επικρατούσε στη Βαρκελώνη και που ήθελαν να αφιερώσουν χρόνο στην οικογένειά τους. Η μητέρα μου ασχολιόταν σοβαρά με τις θεατρικές δραστηριότητες του κέντρου. Ο πατέρας μου μετατέθηκε στο μέτωπο της Αραγωνίας, σε μια μάλλον ήσυχη περιοχή όπου σε λίγο όμως θα ξεσπούσε η τελική επίθεση του στρατηγού Yague, του φανατικού καθολικού συμμάχου του Φράνκο.

Η Βαρκελώνη, η πόλη μου, θα έπεφτε στους φασίστες στα τέλη Ιανουαρίου 1939. Η εκδίκησή τους στην Καταλωνία ήταν τρομερή. Στην πρώτη βδομάδα της κατάληψης της οι φασίστες εκτέλεσαν 10.000 άνδρες και γυναίκες. Οι περισσότεροι αναρχικοί. Οι γονείς μου είχαν αποφασίσει να διαφύγουμε στη Γαλλία και από εκεί στη Λατινική Αμερική, όπου είχαμε συγγενείς. Κι άλλοι αναρχικοί που βρίσκονταν στις «λίστες θανάτου» του Φράνκο, αλλά και των

κομμουνιστών, συμφώνησαν σε ένα σχέδιο απόδρασης. Πολλά παιδιά είχαν σταλεί στη Σουηδία. Κανείς όμως από το κέντρο μας δεν ήθελε να στείλει τα παιδιά του στη Σοβιετική Ένωση. Οι γονείς μου, μου είχαν πει: «Θα μείνουμε μαζί. Μέχρι το τέλος, θα ζήσουμε ή θα πεθάνουμε, αλλά θα μείνουμε μαζί!». Η «Πέμπτη Φάλαγγα», αυτοκίνητα με οπλισμένους φασίστες άρχισαν να γυρίζουν στη Βαρκελώνη, να πυροβολούν ανθρώπους και να επιτίθενται σε συνδικάτα και αριστερές εφημερίδες. Οι παπάδες ξαναφάνηκαν γύρω από τη Βαρκελώνη. Στα μέσα του Ιανουαρίου του '39, οι γονείς μου με τους φίλους τους κατάφεραν να βρουν δύο φορτηγά. Όλοι ήταν οπλισμένοι. Η μητέρα μου είχε το παλιό πιστόλι της. Αφήσαμε μέσα στο σκοτάδι πίσω μας τη Βαρκελώνη με μεγάλη ταχύτητα. Από μακριά ακούγαμε το σαματά του πυροβολικού. Σε κάθε στροφή του δρόμου συναντούσαμε ανθρώπους που μετακινούνταν προς τη Γαλλία. Τα φορτηγά σκαρφάλωναν τα Πυρηναία αργά και με μεγάλη δυσκολία. Ο δρόμος ήταν παγωμένος και γλιστρούσε. Περπατήσαμε το τελευταίο δύσκολο κομμάτι του ταξιδιού μέχρι τα γαλλικά σύνορα. Η Ισπανία βρισκόταν πια πίσω μας. (...)

Επέστρεφα στη Γαλλία από τη Λατινική Αμερική μετά τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο για να παρακολουθήσω το πανεπιστήμιο. Συνάντησα ξανά την Libertad. Είχαμε επιβιώσει. Επέστρεψα στην Καταλωνία τον Ιούλιο του 1986. Ήταν η 50η επέτειος της επανάστασης. Η Βαρκελώνη είχε αλλάξει. Ο διαβόητος δήμαρχος Jose Maria de Porcioles, ένας «τσάτσος» του Φράνκο που προφανώς μισούσε την Καταλωνία, είχε καταστρέψει τις πιο ενδιαφέρουσες όψεις της πόλης και άφησε ελεύθερους τους επενδυτές από την Μαδρίτη να κατασκευάσουν «μοντέρνα» κτήρια χωρίς προσωπικότητα και κομψότητα, αλλά με πολύ απληστία. Εργατικές συνοικίες με θλιβερές, γκριζες πολυκατοικίες είχαν κτισθεί. Ο Φράνκο είχε καταφέρει να υποβιβάσει τη Βαρκελώνη. Το σπίτι μας ήταν λίγο-πολύ άθικτο, αλλά ο δρόμος μας ήταν γεμάτος τσοντάδικα και μπαρ. Αυτοκίνητα ήταν παρκαρισμένα σε χασομικά συμπλέγματα σε κάθε πεζοδρόμιο. Οι βετεράνοι του «Τάγματος Λίνκολν» επισκέφθηκαν μερικά πεδία μαχών. Συνάντησα τον Στηβ Νύλσον, τον διοικητή της δεξιάς πτέρυγας της επίθεσης στο Brunete. Με ένα κλιματιζόμενο πούλμαν πήγαμε στην πόλη. Ήταν μια καυτή και στεγνή καλοκαιριάτικη μέρα. Το Brunete είχε τώρα ένα καινούργιο αυτοκινητόδρομο και αυτοκίνητα με ευρωπαϊούς τουρίστες έτρεχαν με μεγάλη ταχύτητα. Ο Στηβ με οδήγησε στους δρόμους όπου έγιναν οι σκληρότερες μάχες και εκατοντάδες άντρες είχαν πέσει σε μια σώμα με σώμα μάχη. Ο Στηβ μου έδειξε μια αλάνα κοντά σ' έναν παλιό τοίχο: «Εκεί πέθανε ο Oliver Law». Ήταν λοχαγός του τάγματος, ο πρώτος μαύρος αμερικανός που οδήγησε λευκούς συμπατριώτες του σε μάχη. Κάτσαμε σ' ένα καφέ και μιλάγαμε για την Αμερική όταν ξαφνικά ο Στηβ είπε: «Εσείς οι αναρχικοί ήσασταν τόσο γεμάτοι φλόγα, γεμάτοι πάθος. Είχατε μια τόσο σπάνια ευγένεια. Μου πήρε δύο χρόνια σε μια φυλακή, τις εξομολογήσεις του Χρουτσώφ και μια σπασμένη καρδιά προτού επιτέλους αφήσω το Κομμουνιστικό Κόμμα. Α, η Ισπανία όμως... η Βαρκελώνη... η CNT-FAI, αυτή ήταν ζωή. Ο ρομαντισμός της νιότης μου. Τίποτα δεν τον άγγιξε ποτέ. Δεν θα 'θελα να τα έχω χάσει όλα αυτά, για τίποτα στον κόσμο!».

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

1. Ριζοσπαστικό κίνημα αγροτών στην Αμερική του μεσοπολέμου.
2. Η τοπική Καταλανική κυβέρνηση.
3. Στην Ισπανία του '36 είχε καθιερωθεί για πρώτη φορά μια «εναλλακτική θητεία».
4. Εκτεταμένο εκπαιδευτικό πείραμα που ξεκίνησε ο αναρχικός δάσκαλος Φραντσίσκο Φερρέρ. Εκατοντάδες σχολεία «Φερρέρ» είχαν ανοίξει από την δεκαετία του '20 σ' όλη την Ισπανία, χρηματοδοτούμενα από την CNT.
5. Τα «τσικό» των κομμουνιστικών νεολαίων.
6. Αναρχική αγωνίστρια και μια από τους «αναρχικούς υπουργούς» της «δη-μοκρατικής κυβέρνησης».
7. Εκτός από τις 4 φασιστικές φάλαγγες που υπήρχαν στα πολεμικά μέτωπα, ο Φράνκο δήλωνε πως είχε και μια μυστική «Πέμπτη φάλαγγα» στις περιοχές που ελέγχονταν από τους «δημοκρατικούς».
8. Αιρετικό επαναστατικό μαρξιστικό κόμμα.
9. Οι σταλινικές ομάδες κρούσης.
10. Εδώ θα ανοιχτεί μια αρκετά μεγάλη παρένθεση πάνω σε μια σχετικά άγνωστη σελίδα του ελληνικού κοινωνικού-επαναστατικού κινήματος. Αναφέρομαι στην ιστορία των ελλήνων εθελοντών που πολέμησαν στην Ισπανική επανάσταση μέσα από τις γραμμές των «Διεθνών Ταξιαρχιών». Τουλάχιστον 213 Έλληνες ταξίδεψαν στην Ισπανία και πολέμησαν ενάντια στο φασισμό και για την κοινωνική επανάσταση. Απ' αυτούς τους 213, υπάρχουν 58 γνωστοί νεκροί. Για την διατήρηση της επαναστατικής ιστορικής μνήμης αναφέρω τους 7 Έλληνες που έπεσαν μαζί με τους συντρόφους τους από άλλες χώρες στην μάχη της Jarama: Σταύρος Βασιλειάδης. Καταγόταν από την Κωνσταντινούπολη. Παναγιώτης Κατσαρώνας από τη Λάρνακα της Κύπρου, μετανάστης στην Αμερική. Γιώργος Καράτζαλης από το Γύθειο, μετανάστης και μέλος του Κ.Κ. Αμερικής. Φίλιππος Παππάς από τη Ν.Υόρκη (σκοτώθηκε 19 χρονών, στις 24-2-37). Νίκος Περδίκος, 28 χρονών από την Κύπρο. Γιάννης Τσιρώνης από την Κρήτη, μετανάστης και μέλος του Κ.Κ. Αμερικής. Γιάννης Τζόνσον, μετανάστης στη Φιλαδέλφεια των ΗΠΑ.
11. Εκδ. «Ελεύθερος Τύπος».
12. Συγκλονιστικό ντοκουμέντο για τη διάλυση των πολιτοφυλακών είναι η μπροσούρα «Διαμαρτυρία ενώπιον των ελευθεριακών του παρόντος και του μέλλοντος για τους συμβιβασμούς του '37» (Εκδ. «Ελεύθερος Τύπος»).

13. Πολλοί Έλληνες εθελοντές σκοτώθηκαν και σε αυτές τις μάχες. Συγκεκριμένα: Στο Brunete: Γιάννης Σιάγκας, 22 χρονών, μετανάστης στην Αμερική. Αχιλλέας Κανάρης, εργάτης από τη Λευκωσία. Δημήτρης Ραπίτης από την Χίο, ναυτεργάτης και μέλος του ΚΚΕ. Οι περισσότεροι νεκροί όμως υπήρχαν στο Belchite: Παναγιώτης Ανθηρός. Αιχμαλωτίστηκε και εκτελέστηκε. Γιώργος Γεωργιάδης, ναυτεργάτης. Στο μέτωπο υπηρέτησε ως νοσοκόμος. Μήτσος Κατσικιώτης, καπνεργάτης συνδικαλιστής από το Αγρίνιο. Γιάννης Καράβολας, ναυτεργάτης. Σκοτώθηκε σε πολύ μικρή ηλικία (μικρότερος από 20 χρονών). Νίκος Κυπριωτάκης, ναυτεργάτης. Γιώργος Κουζής, ναυτεργάτης. Χρήστος Μωρτάκης από την Κύπρο. Χρήστος Μούγιαννης, ναυτεργάτης από την Ικαρία. Δημήτρης Νικολάου από την Κύπρο. Σκοτώθηκε 19 χρονών. Λουκάς Ορφανίδης από την Λευκωσία. Σκοτώθηκε 23 χρονών. Βασίλης Πατίχης, κύπριος μετανάστης στην Αμερική. Σπύρος Παντελίδης από την Κύπρο. Αιχμαλωτίστηκε και εκτελέστηκε. Γιώργος Πανελής. Κύπριος μετανάστης στην Αμερική. Γιάννης Παντελιάς, ξυλουργός από την Αθήνα και μέλος του ΚΚΕ. Κώστας Ρωμάντης, ναυτεργάτης. Κυριάκος Στεφόπουλος, σιδηροδρομικός από τον Πειραιά, μέλος του ΚΚΕ. Μανόλης Φωτεινάκης από την Κρήτη. Χρήστος Χριστοδούλου, κύπριος μετανάστης στην Αμερική. Στο Teruel σκοτώθηκε ο Ηλίας Αργίτης από τις Σπέτσες.

14. Στην μάχη του Ebro σκοτώθηκε ο Νίκος Κουρκουλιώτης, ναυτεργάτης από τη Χαλκιδική. Τελειώνοντας τις αναφορές για τους Έλληνες διεθνιστές που πολέμησαν στην Ισπανία, να πω πως οι περισσότεροι ήταν ενταγμένοι στον ελληνικό λόχο του βαλκανικού τάγματος «Δημητρώφ». Υπάρχει ένας τουλάχιστον γνωστός Έλληνας αναρχικός, που πολέμησε στην Ισπανία, ο ναυτεργάτης από την Χίο, Λεωνίδα Σπλίνης. Ο Δημήτρης Παλαιολόπουλος στο βιβλίο του «Έλληνες αντιφασίστες εθελοντές στον Ισπανικό εμφύλιο» (Εκδ. Φιλιπότη) αναφέρει πως ο Σπλίνης συμμετείχε σε ομάδα κι άλλων Ελλήνων αναρχικών που πολέμησαν στην Καταλωνία. Τέλος, μαζί με τους αναρχικούς πολέμησε στις μάχες του Μάη του '37 στην Βαρκελώνη ενάντια στους σταλινικούς, ο Δημήτρης Γιωτόπουλος, αρχειομαρξιστής από τη Λαμία. (πατέρας του έγκλειστου, μέλους, κατά τις αρχές, Ε.Ο 17 Νοέμβρη.)

Αναδημοσίευση από : Athens Indymedia